

AIŠKINAMASIS RAŠTAS

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO NUTARIMO „DĖL NACIONALINĖS KLIMATO KAITOS VALDYMO POLITIKOS STRATEGIJOS PATVIRTINIMO“ PROJEKTO

1. Projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai

Lietuvos Respublikos klimato kaitos valdymo finansinių instrumentų įstatymo (toliau – Įstatymas) 3 straipsnio 3 dalis nustato, kad Nacionalinę klimato kaitos valdymo politikos strategiją ir jos įgyvendinimo priemonių planą rengia ministerijos ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės (toliau – Vyriausybė) pavedimu – kitos valstybės valdymo institucijos. Nacionalinę klimato kaitos valdymo politikos strategiją tvirtina Lietuvos Respublikos Seimas (toliau – Seimas), o jos įgyvendinimo priemonių planą, kuris, pagal Energetikos sąjungos ir klimato politikos veiksmų valdymo reglamento (ES) 2018/1999 (OL 2018 L 328, p.1) (toliau – Reglamentas (ES) 2018/1999) 14 straipsnio nuostatas, rengiamas integruotas nacionalinis energetikos ir klimato srities veiksmų planas – Vyriausybė. Projektu taip pat įgyvendinama Vyriausybės 2017 m. kovo 13 d. nutarimu Nr. 167 patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo plano 1.5.3 darbo „Teisinių ir ekonominių priemonių sukūrimas, siekiant sumažinti oro taršą ir klimato kaitą“ 11 priemonę „Ilgalaikių nacionalinių klimato kaitos valdymo politikos tikslų nustatymas, siekiant įgyvendinti Paryžiaus klimato kaitos susitarimą“. Siekiant įgyvendinti Paryžiaus susitarimo, priimto pagal JT bendrąją klimato kaitos konvenciją, ilgalaikius tikslus Reglamento (ES) 2018/1999) 15 straipsnyje nustatytas reikalavimas valstybės narėms parengti ir Europos Komisijai ne vėliau kaip 2020 m. sausio 1 d. pateikti savo ilgalaikę išmetamųjų šiltnamio efektą sukeliančių dujų (toliau – ŠESD) kiekio mažinimo bent 30 metų perspektyvos strategiją, ir pradėti įgyvendinti joje įtvirtintus tikslus ir uždavinius ne vėliau kaip 2021 m. sausio 1 d. (o vėliau atnaujinti kas 10 metų). Reglamento (ES) 2018/1999 19 straipsnis įpareigoja parengti nacionalines prisitaikymo prie klimato kaitos strategijas.

Nacionalinė klimato kaitos valdymo politikos strategija (toliau – Strategija) atnaujinama 2021–2050 m. laikotarpiui, atsižvelgiant į tai, kad Seimo 2012 m. lapkričio 6 d. nutarimu Nr. XI-2375 patvirtintoje Nacionalinėje klimato kaitos valdymo politikos strategijoje nustatyti trumpalaikiai tikslai ir uždaviniai 2013-2020 m. laikotarpiui baigs galioti nuo 2021 m.

Strategijos projekte nustatomi trumpalaikiai (iki 2030 m.), indikatyvūs vidutinės trukmės (iki 2040 m.) ir ilgalaikiai (iki 2050 m.) klimato kaitos švelninimo (išmetamųjų ŠESD kiekio mažinimo) ir prisitaikymo prie klimato kaitos tikslai ir uždaviniai.

Strategijos tikslai ir uždaviniai sąlygos Nacionalinio saugumo strategijoje, patvirtintoje Seimo 2017 m. sausio 17 d. nutarimu Nr. XIII-202, nurodytų grėsmių, pavojų ir rizikos veiksmų išvengimą ir prisidės prie nacionalinio saugumo politikos prioritetų ir uždavinių įgyvendinimo.

Įgyvendinant Reglamento (ES) 2018/1999 14 str. 1 dalyje nustatytus reikalavimus, atnaujinta Strategija turi būti patvirtinta Seimo ir pateikta Europos Komisijai ne vėliau kaip 2020 m. sausio 1 d., pradedant įgyvendinti joje įtvirtintus tikslus ir uždavinius ne vėliau kaip 2021 m. sausio 1 d. (o vėliau atnaujinama kas 10 metų).

Strategijos projektas susideda iš šių pagrindinių dalių: bendrųjų nuostatų, Lietuvos klimato kaitos valdymo tikslų ES ir tarptautiniuose susitarimuose, sektorių būklės analizės, klimato kaitos valdymo politikos vizijos, klimato kaitos švelninimo ir prisitaikymo prie klimato kaitos tikslų ir uždavinių, bendrųjų klimato kaitos švelninimo ir prisitaikymo prie klimato kaitos tikslų ir uždavinių. Įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje nurodytose valstybės valdymo srityse (aplinkos apsaugos ir racionalaus gamtos išteklių naudojimo, energetikos, mokesčių ir finansų, mokslo, pramonės, sveikatos apsaugos, švietimo ir visuomenės informavimo, tarptautinio bendradarbiavimo, transporto, vidaus reikalų, žemės ūkio) ir Strategijos įgyvendinimo ir atskaitomybės.

Strategijos tikslas – suformuoti ilgalaikę Lietuvos klimato kaitos valdymo politikos viziją pasiekti šalies ekonomikos neutralumą klimatui, užtikrinti šalies ūkio sektorių ir ekosistemų atsparumą klimato kaitos keliamiems aplinkos pokyčiams ir, taikant darnų finansavimą ir

investavimą, išplėtoti mažo anglies dioksido kiekio konkurencingą, socialiai teisingą ekonomiką, kurti naujas „žaliąsias“ darbo vietas, diegti eko-inovatyvias technologijas, pasiekti energijos gamybos ir vartojimo efektyvumo padidinimą ir atsinaujinančių energijos išteklių panaudojimą visuose šalies ūkio (ekonomikos) sektoriuose (energetika, pramonė, transportas, žemės ūkis, ir kt.).

Lietuvos klimato kaitos švelninimo politikos strateginis tikslas – užtikrinti darnų vystymąsi ir pasiekti, kad šalies ekonomika augtų sparčiai ir mažėtų išmetamųjų ŠESD kiekis. Kartu su ES ir jos valstybėmis narėmis siekti ilgalaikių su temperatūros stabilizavimu susijusių Paryžiaus susitarimo tikslų, įgyvendinant socialiai teisingą, konkurencingą, inovatyvias technologijas naudojančią ir ekonomiškai efektyvią visų ūkio sektorių pertvarką, iki 2050 m. pasiekti ŠESD poveikio neutralizavimą.

ES trumpalaikiai (iki 2030 m.) klimato ir energetikos politikos tikslai įtvirtinti ES klimato kaitos ir energetikos 2030 m. tikslų teisės aktuose: ES vidaus pastangomis sumažinti išmetamųjų ŠESD kiekį ne mažiau kaip 40 proc., palyginti su 1990 m., padidinti atsinaujinančių išteklių energijos dalį bent 32 proc. ir pagerinti energijos vartojimo efektyvumą 32,5 proc., taip pat pasiekti ne mažesnę kaip 15 proc. ES valstybių narių energetikos sistemų sujungimo elektros jungtimis lygį. Atsižvelgiant į ES tikslus, Lietuvos trumpalaikiai klimato kaitos švelninimo tikslai yra šie: kartu su kitų ES valstybių narių veikos vykdytojais 43 proc. sumažinti išmetamųjų ŠESD kiekį ES apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemoje (ES ATLPS) dalyvaujančiuose sektoriuose ir 13,5 proc. – ES ATLPS nedalyvaujančiuose sektoriuose, palyginti su 2005 m., užtikrinant Lietuvai nustatytų metinių ŠESD kiekio mažinimo limitų (t CO₂ ekv.) 2021-2030 m. laikotarpiu neviršijimą.

Pagrindiniai indikatyvūs vidutinės trukmės ir ilgalaikiai Lietuvos klimato kaitos švelninimo politikos tikslai, atsižvelgiant į 2018 m. lapkričio 28 d. Komisijos komunikate „Švari mūsų visų planeta. Strateginė klestinčios, modernios ir konkurencingos neutralizuoto poveikio klimatui Europos ekonomikos ateities vizija“ apibrėžtą ES ilgalaikę klimato kaitos politikos viziją – iki 2050 m. užtikrinti išmetamųjų ŠESD poveikio ekonomikai neutralizavimą įgyvendinant socialiai teisingą ir ekonomiškai efektyvią pertvarką: vidutinės trukmės – iki 2040 m. sumažinti 70 proc. ir ilgalaikis – iki 2050 m. sumažinti 80 proc. išmetamųjų ŠESD kiekį, palyginti su 1990 m. lygiu, ir 20 proc. padengti absorbentais iš žemės naudojimo, žemės naudojimo keitimo ir miškininkystės (ŽŪŽŪK) sektoriaus ir taikant aplinkosaugos požiūriu saugias anglies dioksido geologinio saugojimo (anglų k. CCS) bei anglies dioksido sugavimo ir panaudojimo technologijas (anglų k. CCU).

Lietuvos prisitaikymo prie klimato kaitos keliamų aplinkos pokyčių politikos strateginis tikslas – sumažinti esamą ir numatyti galimą gamtinių ekosistemų ir šalies ūkio (ekonomikos) sektorių pažeidžiamumą ir sustiprinti gebėjimą prisitaikyti, diegiant priemones, ekonomiškai efektyviai sumažinti riziką ir žalą, išlaikyti ir padidinti atsparumą klimato kaitos pokyčiams, siekiant užtikrinti palankias visuomenės gyvenimo ir ūkinės veiklos sąlygas darniam vystymuisi.

2. Projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Strategijos atnaujinimo projektą inicijavo Aplinkos ministerija, parengė Aplinkos ministerijos Klimato kaitos valdymo grupė.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami projekte aptarti teisiniai santykiai

Šiuo metu klimato kaitos politiką reglamentuoja Nacionalinė klimato kaitos valdymo politikos strategija, patvirtinta Seimo 2012 m. lapkričio 6 d. nutarimu Nr. XI-2375, joje nustatytų tikslų ir uždavinių pasiekimą užtikrina priemonės, nustatytos Nacionalinės klimato kaitos valdymo politikos strategijos tikslų ir uždavinių 2013-2020 metams įgyvendinimo tarpinstituciniame veiklos plane, patvirtintame LR Vyriausybės 2013 m. balandžio 23 d. nutarimu Nr. 366, Nacionalinė energetinės nepriklausomybės strategija, patvirtinta Seimo 2018 m. birželio 26 d. nutarimu Nr. XIII-1288, Nacionalinė darnaus vystymosi strategija, patvirtinta Vyriausybės 2009 m. rugsėjo 16 d. Nr. 1247, Nacionalinė reformų darbotvarkė, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. balandžio 27 d. nutarimu Nr. 491 ir atskirų ūkio sektorių plėtros programos.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Patvirtinus atnaujintą Strategiją, būtų suformuota ilgalaikius Paryžiaus susitarimo, priimto pagal JT bendrąją klimato kaitos konvenciją, tikslus ir ES ateities klimato kaitos politiką atitinkanti ilgalaikė Lietuvos klimato kaitos valdymo politikos vizija – pasiekti šalies ekonomikos neutralumą klimatui, užtikrinti šalies ūkio sektorių ir ekosistemų atsparumą klimato kaitos keliamiems aplinkos pokyčiams ir, taikant darnų finansavimą ir investavimą, išplėtoti mažo anglies dioksido kiekio konkurencingą, socialiai teisingą ekonomiką, kurti naujas „žaliąsias“ darbo vietas, diegti inovatyvios technologijas, pasiekti energijos gamybos ir vartojimo efektyvumo padidinimą ir atsinaujinančių energijos išteklių panaudojimą visuose šalies ūkio (ekonomikos) sektoriuose (energetika, pramonė, transportas, žemės ūkis, ir kt.).

Strategijoje įtvirtinti trumpalaikiai (iki 2030 m.), indikatyvūs vidutinės trukmės (iki 2040 m.) ir ilgalaikiai (iki 2050 m.) klimato kaitos švelninimo ir prisitaikymo prie klimato kaitos tikslai ir uždaviniai visuose ūkio sektoriuose.

Tai sudarytų sąlygas įgyvendinti Lietuvos įsipareigojimus, įtvirtintus ES klimato kaitos ir energetikos politikos tikslų iki 2030 m. teisės aktuose (2018 m. gegužės 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2018/842, kuriuo, prisidedant prie klimato politikos veiksmų, kad būtų vykdomi įsipareigojimai pagal Paryžiaus susitarimą, valstybėms narėms nustatomi įpareigojimai 2021–2030 m. laikotarpiu sumažinti išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų metinį kiekį ir iš dalies keičiamas reglamentas (ES) Nr. 525/2013 (OL 2018 L 156, 126 p.) (Pastangų pasidalijimo reglamentas), Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2018/841 dėl šiltnamio efektą sukeliančių dujų, išmetamų ir absorbuojamų dėl žemės naudojimo, žemės naudojimo keitimo ir miškininkystės, kiekio įtraukimo į 2030 m. klimato ir energetikos politikos strategiją, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas Nr. 525/2013 ir Sprendimas Nr. 529/2013/ES (OL 2018 L 156, 1 p.) (LULUCF reglamentas), Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2018/410, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2003/87/EB siekiant ekonomiškai efektyviai dar labiau sumažinti išmetamų teršalų kiekį ir paskatinti investicijas į mažo anglies dioksido kiekio technologijas ir Sprendimas (ES) 2015/1814 (OL 2018 L 76, p. 3) (ES apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemos direktyva), 2018 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2018/1999 dėl energetikos sąjungos ir klimato politikos veiksmų valdymo (OL 2018 L 328, p.1) (Energetikos sąjungos valdymo sistemos reglamentas). Klimatui neutralios ekonomikos plėtojimas ne tik prisidės prie išmetamųjų ŠESD kiekio mažinimo (aplinkosaugos reikalavimų įgyvendinimo), bet ir skatins darnų finansavimą ir investavimą šalies ūkio (ekonomikos) sektoriams modernizuoti, inovatyvias technologijas diegti, didins įmonių konkurencingumą, sąlygos naujų darbo vietų kūrimą, aplinkos oro kokybės gerinimą ir su tuo susijusią žmonių sveikatos apsaugą. Taip pat leis sutaupyti valstybės ir savivaldybių biudžeto lėšas iškastinio kuro importui, viešųjų pastatų ir namų ūkių šilumos ir vėsumos išlaidoms.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymų projektus toks vertinimas turi būti atliktas ir jų rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimtų įstatymų pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Priėmus Strategiją laukiami teigiami rezultatai, neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką priimtas teisės aktas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai
Patvirtinta Strategija neturės tiesioginės įtakos korupcijai ir kriminogeninei situacijai.

7. Kaip teisės akto įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Strategijos tikslų ir uždavinių įgyvendinimas turės teigiamos įtakos verslo sąlygoms ir jo plėtrai, nes skatins darnų finansavimą, laikantis valstybės pagalbos taisyklių, viešojo sektoriaus lėšomis bus skatinamos privataus sektoriaus investicijos inovatyvioms technologijoms diegti ir gamybai modernizuoti, kas didins pramonės įmonių konkurencingumą ilgalaikėje perspektyvoje, nes įmonėms bus užtikrinti vienodesni reikalavimai dėl išmetamųjų ŠESD kiekio mažinimo,

energijos efektyvumo didinimo ir atsinaujinančių energijos išteklių panaudojimo ne tik ES, bet ir tarptautiniu mastu. Pagal EK pateiktą pasiūlymą naujai Daugiametei finansinei programai 2021–2027 m. ne mažiau 25 proc. ES struktūrinių ir investavimo fondų lėšų numatoma panaudoti klimato kaitos tikslams įgyvendinti visuose ūkio sektoriuose.

Siekiant ES ATLPS nedalyvaujančiuose sektoriuose neviršyti Lietuvai nustatytų metinių išmetamųjų ŠESD kiekio mažinimo limitų ir vykdyti nustatytus kiekybinius metinius išmetamųjų ŠESD kiekio mažinimo tikslus atskiruose ES ATLPS nedalyvaujančiuose sektoriuose, 2021–2030 m. laikotarpiu būtina įgyvendinti papildomas priemones transporto, žemės ūkio, paslaugų ir namų ūkio sektoriuose.

2015 m. COWI-Lietuva atliktoje studijoje „2030 m. ES klimato kaitos ir energetikos politikos strategijoje nustatomų tikslų įgyvendinimo poveikio, naudos ir kaštų vertinimas Lietuvai“ (<http://www.am.lt/VI/files/File/Klimato%20kaita/studija%202030.pdf>) pateiktais skaičiavimais, įmonių investicijos į mažai anglies dioksido išskiriančias technologijas ES ATLPS sieks 1,5 mlrd. eurų 2021–2030 m. laikotarpiu, priešingu atveju įmonėms reikės lėšų papildomiems ATL įsigyti. Pagal ES ATLPS sukurtas Modernizavimo fondas, skirtas energijos sistemų modernizavimo ir energijos efektyvumo didinimo, atsinaujinančių energijos išteklių panaudojimo projektams, Lietuva turės galimybę pasinaudoti apie 2,5% šio fondo lėšų (apie 8 mln. ATL). Taip pat nuo 2020 m. Lietuvos ūkio subjektai galės teikti paraiškas Inovacijų fondui (450 mln. ATL) inovatyviems, nekonkurencingiems projektams, mažinantiems ŠESD kieki, įgyvendinti.

8. Įstatymų įtraukimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Patvirtinus Strategiją reikės pripažinti netekusiu galios Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. lapkričio 6 d. nutarimą Nr. XI-2375 „Dėl Nacionalinės klimato kaitos valdymo politikos strategijos patvirtinimo“.

9. Ar projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Nutarimo projektas parengtas laikantis Valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų ir atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas. Nauji terminai nenustatomi.

10. Ar projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus

Projektas atitinka Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus.

11. Jeigu projektui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų – kas ir kada juos turėtų priimti

Strategijos tikslų ir uždavinių įgyvendinimo priemonės bus nustatytos iki 2020 m. sausio 1 d. patvirtiniamame Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl integruoto Nacionalinio energetikos ir klimato srities veiksmų plano 2021–2030 m. patvirtinimo“ projekte.

12. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks Nutarimui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Pagal EK atliktą ES klimato kaitos ir energetikos politikos tikslų iki 2030 m. poveikio vertinimą Lietuvai išmetamųjų ŠESD mažinimo tikslų įgyvendinimas kasmet kainuos nuo 0,39% iki 0,91% BVP ir, priklausomai nuo energinio efektyvumo padidinimo ir atsinaujinančių energijos išteklių panaudojimo masto, galės būti sutaupyta nuo 2,9 iki 4,7 mlrd. eurų lėšų 2014 m. naftos kainomis iškastinio kuro įsigijimui 2021–2030 m. laikotarpiu.

2015 m. COWI-Lietuva studijose atliktais skaičiavimais bendrai ES ATLPS dalyvaujančiuose

ir nedalyvaujančiuose sektoriuose pagal optimaliausią 13 scenarijų išmetamųjų ŠESD mažinimo tikslų įgyvendinimas leis sumažinti 1 382 700 t CO₂e ir kainuos 7,6 mlrd. eurų per 2021–2030 m. laikotarpį. Bus sukurta 550 naujų darbo vietų dėl atsinaujinančių energijos išteklių panaudojimo ir 1 000 naujų darbo vietų dėl papildomų priemonių diegimo transporto sektoriuje. Bendrai per 2021–2030 m. į šalies biudžetą galima būtų surinkti 40,5 mln. eurų daugiau mokesčių dėl darbo santykių ir sumažinti iškastinio kuro kiekį 190 ktne transporte, kas leistų sutaupyti 752 mln. eurų lėšų naftos importui. Sumažinus išmetamųjų ŠESD kiekį, turėtų sumažėti ir oro teršalų išmetimas, kas sąlygotų geresnę aplinkos oro kokybę ir sumažinti žmonių sergamumą, ypač kvėpavimo takų lygomis.

Socialinis poveikis: ATL kainai padidėjus vienu euru, elektros energijos kaina namų ūkiams pakiltų apie 0,5%, palyginti su dabartinėmis jos kainomis. Esant stabiliai anglies dioksido kainai rinkoje, būtų teigiamas poveikis žmonių sveikatai skatinant pereiti nuo iškastinio kuro naudojimo.

Kadangi 2021–2030 m. laikotarpiu 57% ES ATLPS kvotos bus paskirstomi aukciono būdu, bus gauta daugiau įplaukų į Klimato kaitos programą, kurios lėšomis finansuojami energijos vartojimo efektyvumo didinimo ir atsinaujinančių energijos šaltinių panaudojimo projektai energetikos, pramonės, statybos, transporto, žemės ūkio, atliekų tvarkymo ir kituose sektoriuose.

13. Projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Projektas paskelbtas Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos teisės aktų informacinėje sistemoje (TAIS).

Projekto iniciatorius – Aplinkos ministerija.

14. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam Projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

Reikšminiai žodžiai, kurių reikia Projektui įtraukti į kompiuterinę sistemą, įskaitant reikšminius žodžius pagal Europos žodyną *Eurovoc*: klimato kaita.

15. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Nėra.